

Іванов А.М., канд. екон. наук, доцент

Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

**Оптимізація інвестування в розвиток конкурентоспроможності
туризму в держаній політиці розвитку туризму**

Иванов А.Н.

**Оптимизация инвестирования в развитие конкурентоспособности туризма
в государственной политике развития туризма**

Ivanov Andriy M.

**Optimization of the Investments into Development of Competitiveness of
Tourism in the State Tourism Development Policy**

В статті досліджено питання оптимізації інвестування в розвиток українського туризму з метою підвищення його конкурентоспроможності. Створена комплексна організаційна модель забезпечення процесу інвестування в туризм. Доведено, що індекс конкурентоспроможності туризму за профільними показниками є новим інструментом державної політики розвитку туризму.

Ключові слова: інвестиція, інвестиційна діяльність, конкурентоспроможність, індекс конкурентоспроможності, державна політика розвитку туризму.

The article deals with the problem of optimization of investments into the development of Ukrainian tourism to improve its competitiveness. Complex organizational model to provide the process of investing into the sphere of tourism is made. It is proved that the competitiveness index regarding core factors is considered to be new indices of state tourism development policy.

Key words: investment, investing activities, competitiveness, competitiveness index, state tourism development police.

Вступ. Україна має доволі потужний природний потенціал розвитку

туризму. Але недосконале законодавство, відсутність розвиненого фінансового ринку, складний інвестиційний клімат, політико-соціальні негаразди останнього часу створюють перешкоди для реалізації державної політики розвитку туризму.

Необхідно зауважити, що важливим чинником економічного розвитку України та реалізації державної програми розвитку туризму є масштаби та галузеві пропорції інвестиційної діяльності. Невід'ємною частиною цього процесу є інвестиції в розвиток та зростання конкурентоспроможності туристичної галузі.

Державна політика розвитку туризму в Україні за роки її незалежності так і не стала пріоритетним напрямком структурної трансформації економіки, що не призвело до розвитку конкурентоспроможності національного туристичного продукту та досягнення міжнародних стандартів якості послуг туристичної індустрії. Саме цей напрямок економічної діяльності має за мету формування нової стратегії та залучення інвестиційних ресурсів.

Значний науковий внесок у дослідження питань, які пов'язані з проблемами інвестування в розвиток конкурентоспроможності туризму, зробили О.О. Бейдик, Ю.П. Гуменюк, В.Ф. Данильчук, М.І. Кабушкін, В.О. Квартальнов, В.Ф. Кифяк, О.О. Любіцева, М.П. Мальська, Д.М. Стеченко та інші науковці. Наукові роботи цих учених створили теоретичні та практичні засади туристичної діяльності, а також державної політики розвитку туризму як галузі національного господарства. Але коло проблем, які пов'язані зі створенням та реалізацією державної політики розвитку туризму як галузі національного господарства, яка орієнтована на вирішення загальноекономічних та соціальних питань, на наш погляд, не знайшли належного відображення в науковій літературі.

Постановка задачі. Оскільки туризм як галузь економіки не став конкурентоспроможною складовою господарського комплексу України, а політика в цій сфері діяльності не стала загальнодержавною, метою нашого дослідження є питання щодо оптимізації інвестування в розвиток

конкурентоспроможності туризму. Досягнення мети здійснено шляхом виконання наступних завдань: розробити критерії до моделі інвестування в сферу туризму, та саму модель комплексної організації забезпечення процесу інвестування, визначити на основі індексів конкурентоспроможності у сфері туризму динаміку зміни індексу в Україні протягом 2009-2012 років за структурою профільних показників.

Результати. Під інвестиціями в туризм автор розуміє довгострокове вкладення капіталу в об'єкти туристичної індустрії та галузі суміжного виробництва послуг, об'єкти туристичної й соціальної інфраструктури, заходи з охорони довкілля та туристичних пам'яток, а також забезпечення безпеки подорожей шляхом розвитку підприємницької діяльності в соціальній сфері та туризмі, яка націлена на задоволення потреб туристів.

Необхідно зауважити, що вдосконалення методичного забезпечення процесу інвестування в розвиток конкурентоспроможності туризму пов'язане з побудовою адекватної моделі інвестування, яка повинна відповідати певним критеріям та вимогам:

- відображати системний зв'язок між державною політикою економічного розвитку країни та політикою розвитку туризму;
- основа державної політики розвитку туризму повинна будуватися на засадах регуляторного та програмно-цільового впливу на суб'єкти туристичної галузі та суб'єкти суміжних галузей національного господарства;
- ефективне функціонування моделі має забезпечити інвестиційна стратегія та інвестиційний маркетинг;
- модель має забезпечувати вкладення в розвиток конкурентоспроможності об'єктів туризму та туристичних послуг індустрії туризму;
- модель має забезпечувати вкладення в розвиток конкурентоспроможності об'єктів туристичної та соціальної інфраструктури;
- сукупність туристичних ресурсів, об'єктів туризму, туристичної та соціальної інфраструктури, а також туристичних послуг індустрії туризму в поєднанні з діяльністю суб'єктів туризму та суб'єктів суміжних галузей національного

господарства повинні забезпечити конкурентоспроможність туризму та національного туристичного продукту.

Інвестиційне зростання може бути досягнуте двома шляхами:

- шляхом зростання ступеня використання наявних основних фондів;
- шляхом впровадження та використання нових фондів виробництва.

При цьому інвестицією доцільно вважати тільки придбання фондів, а їх використання та накопичення товарно-матеріальних цінностей необхідно віднести до поточної господарської діяльності, яка реалізує відносини відтворення, але не відноситься до інвестиційних взаємин. До предмету інвестицій відносяться гроші (капітал), цінні папери, право вимоги, частка в статутному капіталі юридичної особи, основні виробничі фонди, об'єкти інфраструктури, знання та інформація [2]. Таким чином, предметом інвестицій виступають елементи чинників економічного зростання. У той же час частина предметів інвестицій не є формами прояву капіталу - земля, об'єкти природокористування та інфраструктури, знання та інформація тощо.

Необхідно зауважити, що до форм інвестицій, які здійснюються з активним мотивом, відносять будівництво, реконструкцію, розширення, модернізацію, а також придбання, у тому числі за лізингом, господарських комплексів (або їх окремих елементів), землі та об'єктів природокористування для виробництва, витрати на підвищення кваліфікації кадрів, вкладення в технології, ліцензії тощо [1]. До форм інвестицій з неактивним мотивом відносять інші інвестиції, включаючи інвестиції в освіту, соціальні об'єкти, створення інфраструктури тощо, які вкладає держава, створюючи основу для розвитку суспільного виробництва. При цьому суб'єкти підприємництва в туризмі основною метою інвестицій визначають прибуток, а держава - забезпечення умов відтворення та формування позитивних соціальних ефектів.

Враховуючи прийняті критерії, та доцільність комплексного підходу до розвитку туризму нами створена комплексна організаційна модель забезпечення процесу інвестування в розвиток конкурентоспроможності туризму (рис. 1.).

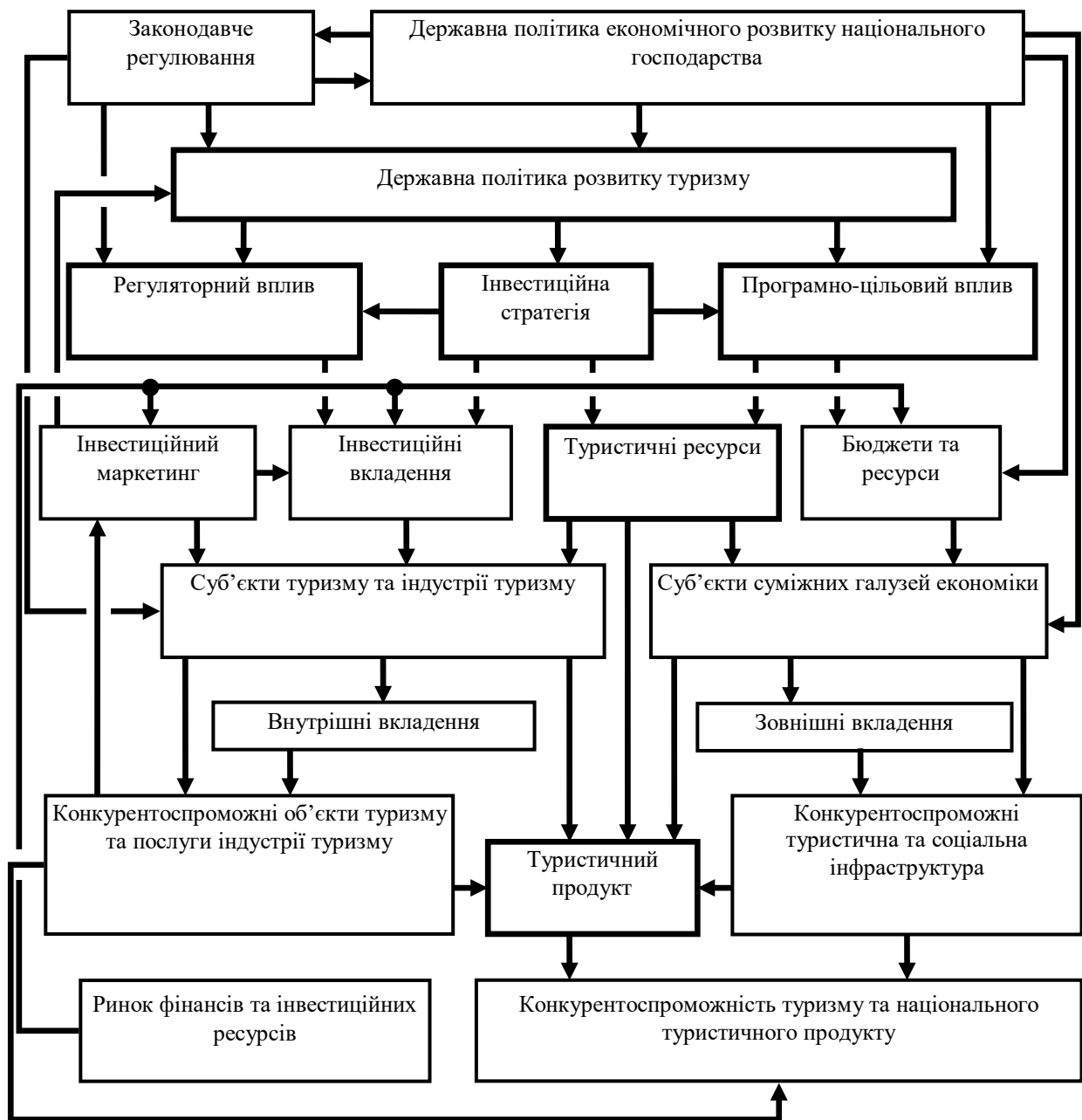

Рис. 1. Комплексна організаційна модель забезпечення процесу інвестування в конкурентоспроможність туризму (авт. – А.І.).

Як показано на рис. 1 державна політика розвитку туризму як складова частка державної політики економічного розвитку національного господарства, шляхом законодавчого регулювання та прийнятої інвестиційної стратегії, здійснює регуляторний та програмно-цільовий вплив на комплекс інвестування розвитку туризму. До комплексу інвестування входять: система інвестиційних вкладень, (отриманих з джерел ринку фінансів та інвестиційних ресурсів), система бюджетів та ресурсів (державних, регіональних, залучених) та система

інвестиційних туристичних ресурсів, які не мають форми капіталу.

Комплекс інвестування забезпечує процес вкладення інвестицій через суб'єкти туризму та індустрії туризму, а також суб'єкти суміжних галузей економіки в створення конкурентоспроможних об'єктів туризму та послуг індустрії туризму, туристичної та соціальної інфраструктури. При цьому туристичні ресурси, які не мають форми капіталу інвестуються в створення туристичного продукту, конкурентоспроможних об'єктів туризму та послуг індустрії туризму, а також в об'єкти туристичної й соціальної інфраструктури. Конкурентоспроможні об'єкти туризму, послуг індустрії туризму, туристичної та соціальної інфраструктури, а також створений підприємствами туризму туристичний продукт утворюють основу системи конкурентоспроможності туризму та національного туристичного продукту.

Інвестиційні ресурси комплексу інвестування поповнюються на ринку фінансів та інвестиційних ресурсів. Інвестиційна діяльність у сфері державної політики розвитку туризму, суб'єктів комплексу інвестування, туризму та індустрії туризму забезпечується інвестиційним маркетингом.

Під стратегією інвестування розвитку конкурентоспроможності туризму автор розуміє створену систему конкретних рішень і прийнятих напрямів інвестиційної діяльності, розрахованих на довгострокову перспективу, які передбачають досягнення поставлених інвестиційних цілей та завдань щодо забезпечення оптимального й стабільного зростання конкурентоспроможності туризму, виходячи з умов діяльності та запланованих результатів.

До основних завдань формування інвестиційної стратегії необхідно віднести [5]: обґрунтування доцільності інвестиційного проекту, вибір оптимального напрямку інвестування з можливих альтернатив, оцінку ефективності та забезпечення доходності в періоді прогнозу, пошук засобів та резервів підвищення ефективності інвестицій на основі інвестиційного аналізу.

З іншого боку, здійснення сучасного інвестиційного процесу у сфері розвитку туризму припускає наявність низки умов, основними серед яких є: достатній для довгострокового функціонування ресурсний потенціал, наявність

економічних суб'єктів, наявність моделі трансформації інвестиційних ресурсів в об'єкти інвестиційної діяльності, використання інвестиційного маркетингу як комплексного засобу забезпечення інвестиційного процесу.

У цьому сенсі необхідно зауважити, що інвестиційний маркетинг розглядає інвестиції як основу діяльності держави та господарської діяльності організацій [4]. Інвестиційний проект в інвестиційному маркетингу є засобом досягнення конкретних цілей, серед яких слід виділити максимізацію прибутку, зростання обсягу інвестицій, збільшення ринкової частки, розвиток конкретної галузі, зростання конкурентоспроможності. Предметом інвестиційного маркетингу доцільно вважати аналіз інвестиційної діяльності, розкриття потенціалу інвестиційних напрямів, обґрунтування ухвалення рішень при розробці та реалізації інвестиційних проектів. Серед принципів інвестиційного маркетингу у сфері туризму, на нашу думку, необхідно виділити:

- постійну діагностику стану, та динаміки інвестиційних ринків;
- науково обґрунтоване ухвалення рішень у процесі інвестицій;
- адаптацію інвестиційної діяльності до умов інвестиційних ринків;
- комплексність економічного обґрунтування капітальних вкладень;
- оптимальність джерел інвестицій і мінімізація інвестиційних ризиків;
- активний вплив на внутрішній та зовнішній інвестиційні ринки;
- створення ефективних інвестиційних продуктів у турсекторі економіки.

Необхідно також звернути увагу, що інвестиційна політика у сфері туризму, як складова економічної політики держави, повинна забезпечити оптимізацію та збалансованість економічної діяльності суб'єктів туристичної індустрії. Оптимізація безпосередньо пов'язана з ухваленням рішень, вибором, оцінкою та проектуванням. У загальному випадку оптимальність являє оптимальний спосіб економічної поведінки при заданих критеріях. У цьому відношенні оптимум Парето [6] відображає стан економічної системи, за умовами якого поліпшення економічного стану одного суб'єкта можливе тільки при погіршенні положення інших суб'єктів. Таким чином, оптимальність відображає ефективність, раціональність та соціально-економічну рівновагу.

Оптимізація інвестиційної діяльності в туризмі, на нашу думку, припускає, що потенціал інвестиційних ресурсів є початковим чинником пропорційності елементів економічного процесу розвитку туризму. При цьому оптимізації підлягають пропорції накопичення та споживання, збереження та інвестування, інвестування та приросту капітальної вартості, співвідношення вкладень і віддачі, пропорції міжгалузевої структури та інвестиційного ринку. За такого підходу оптимізація інвестиційної діяльності в туризмі вимагає пошуку та вибору оптимального варіанта вкладення інвестицій відносно критеріїв розвитку туризму. До таких критеріїв необхідно віднести чинники інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності туризму, комерційну та соціально-економічну ефективність розвитку туризму.

Зростання впливу туризму на світову економіку виявило необхідність комплексного дослідження туристичних ринків. Методика сегментації країн за індексом конкурентоспроможності [3], яка створена в межах досліджень Всесвітнього економічного форуму [7] дозволяє оцінити привабливість певної країни для розвитку туризму. Оцінка індексу конкурентоспроможності туризму за Методикою заснована на використанні трьох блоків субіндексів. Профільні індекси, які щорічно є предметом дослідження ВЕФ відображають стан комплексу туристичної конкурентоспроможності країни, можуть бути використані для оцінки оптимальних напрямів вкладення інвестицій у конкурентоспроможність туризму.

Динаміка індексів туристичної конкурентоспроможності України за структурою основних профільних показників рейтингової оцінки протягом 2009-2012 рр. наведена в табл. 1.

Динаміка рейтингу туристичної конкурентоспроможності України за структурою профільних показників рейтингової оцінки, яка подана в табл. 1, дає можливість формувати завдання державної політики розвитку туризму, проводити її коригування та контролювати достатність заходів державного впливу у відношенні до зростання або падіння показників рейтингової оцінки туристичної конкурентоспроможності.

Таблиця 1.

Динаміка індексів туристичної конкурентоспроможності України протягом
2009-2012 рр. за структурою профільних показників*

Профільні показники оцінки рейтингу туристичної конкурентоспроможності	2009	2010	2011	2012
Туристична інфраструктура	55	53	48	42
Інфраструктура авіатранспорту	94	93	90	84
Транспортна інфраструктура	72	74	68	72
Важливість туризму	120	136	132	122
Людські ресурси	85	63	62	58
Ресурси туризму	86	82	79	74
Медицина та санітарія	82	87	89	86
Послуги зв'язку	91	87	82	84
Безпека та правові органи	105	122	127	132
Цінова та фіскальна політика	126	132	128	134
Відношення до туристів	119	127	124	118
Охорона довкілля	123	133	137	132
Державне регулювання	118	125	130	122

* узагальнено автором.

Зауважимо, що рейтинг включає 32 кількісних статистичних профільних показники та 30 емпіричних. Під індексом рейтингової конкурентоспроможності за профільним показником туризму автором розуміється обернено-пропорційне відношення рейтингу конкурентоспроможності конкретного профільного показника, яке помножене на прийнятий нормований коефіцієнт.

Індекс рейтингової конкурентоспроможності за профільним показником туризму може бути визначений за формулою 1:

$$IRKn = (1 / RKn) \times G \quad (1),$$

де $IRKn$ – індекс рейтингової конкурентоспроможності за профільним показником n ; RKn – рейтингова конкурентоспроможність за профільним показником n ; n – порядковий номер профільного показника; G – нормований

коефіцієнт; $G=1000$.

За формулою 1 та даними табл. 1 нами розраховано індекси рейтингової конкурентоспроможності туризму України за профільними показниками (табл. 2).

Таблиця 2.

Динаміка змін індексів рейтингової конкурентоспроможності туризму України за профільними показниками протягом 2009-2012 рр.*

Профільні показники оцінки індексів рейтингової конкурентоспроможності	2009	2010	2011	2012
Туристична інфраструктура	18,2	18,9	20,8	23,8
Інфраструктура авіатранспорту	10,6	10,8	11,1	11,9
Транспортна інфраструктура	13,9	13,5	14,7	13,9
Важливість туризму	8,3	7,4	7,6	8,2
Людські ресурси	11,8	15,9	16,1	17,2
Ресурси туризму	11,6	12,2	12,7	13,5
Медицина та санітарія	12,2	11,5	11,2	11,6
Послуги зв'язку	11,0	11,5	12,2	11,9
Безпека та правові органи	9,5	8,2	7,9	7,6
Цінова та фіскальна політика	7,9	7,6	7,8	7,5
Відношення до туристів	8,4	7,9	8,1	8,5
Охорона довкілля	8,1	7,5	7,3	7,6
Державне регулювання	8,5	8,0	7,7	8,2

* розраховано автором за даними [3].

З метою більш якісного сприйняття розрахованих даних, отриманих в табл. 2, побудуємо діаграму динаміки індексів рейтингової конкурентоспроможності туризму в Україні за основними профільними показниками протягом 2009-2012 рр. (рис. 1.).

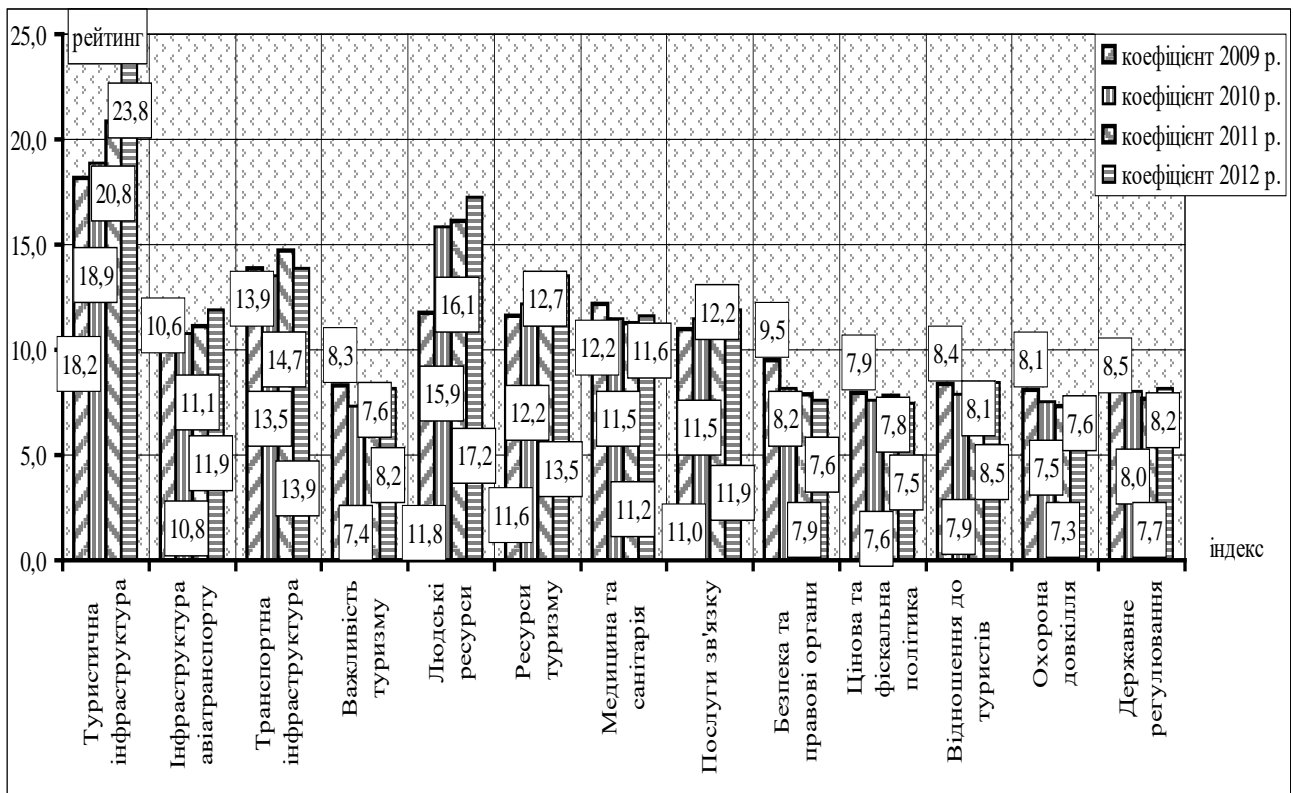

Рис. 1. Динаміка індексів рейтингової конкурентоспроможності туризму в Україні за основними профільними показниками протягом 2009-2012 рр.

Висновки. Таким чином, для оптимізації процесу інвестування з метою підвищення конкурентоспроможності туризму України, нами створена комплексна організаційна модель забезпечення процесу інвестування в розвиток конкурентоспроможності туризму, а також доведено, що індекс конкурентоспроможності туризму за профільними показниками є новим інструментом державної політики розвитку туризму, який дозволяє простежити динаміку стану розвитку складових частин комплексу галузі туризму. Як бачимо, співвідношення динаміки зміни профільних показників індексу рейтингової конкурентоспроможності туризму до динаміки зміни інвестиційних вкладень у профілі розвитку туризму за однаковий період дає можливість непрямої оцінки впливу інвестицій на розвиток конкретного профілю туристичної галузі національного господарства.

СПИСОК ЛІТРАТУРИ

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. №583. Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
2. Боголюбов В.С. Экономическая оценка инвестиций в развитие туризма: учеб. пособие для студентов вузов / В.С. Боголюбов, С.А. Быстров, С.А. Боголюбова. - М.: Академия, 2009. – 272 с.
3. Индекс конкурентоспособности в области путешествий и туризма - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.weforum.org>.
4. Тюрина А.В. Инвестиции. Практикум: учебное пособие / А.В. Тюрина.- М.: КНОРУС, 2010. - 203 с.
5. Фатхутдинов Р.А. Стратегический менеджмент: Учебник. – 4-е изд., перераб. и доп. / Р.А. Фатхутдинов – М.: Дело, 2009. – 458 с.
6. История экономических учений: оптимум Парето.– [Электронный ресурс].– Режим доступу: <http://econteor.ru>
7. Матеріали Всесвітнього економічного форуму [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.weforum.org>